

Nr 171.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1942/43 till centrala verkstadsskolor m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1942.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och handelsdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

Under punkterna 190, 191 och 193 i 1942 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1942/43

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 800,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 500,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

Jag anhåller att nu få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor.

1. Förslagsanslagen till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m. och Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor.

I propositionen 1941:71 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, att till verkstadsskola, som upprättades av landsting eller förening av dylika eller av landsting i förening med stad, vilken icke deltog i landsting, samt av Kungl. Maj:t erkändes som central verkstadsskola, finge utgå statsbidrag enligt grunder, som Kungl. Maj:t ägde fastställa i huvudsaklig överensstämmelse med vad av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 februari 1941 föreslagits. Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag byggde på den s. k. verkstadsskoleutredningens den 30 september 1938 framlagda betänkande angående centrala verkstadsskolor m. m. (statens offentliga utredningar 1938:26), vari bland annat föreslagits inrättande av ett system med centrala verkstadsskolor. I detta system borde de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom i viss utsträckning inlemmas.

Riksdagen (skrivelse 1941:197) biföll Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag, dock att även av primärkommun inom landstingsområde upprättad verkstadsskola borde kunna erkännas såsom central verkstadsskola. Riksdagen uttalade därvid, bland annat, att den i likhet med verkstadsskoleutredningen och departementschefen hölle före, att centrala verkstadsskolor för yrkesutbildning för hantverk och industri skulle kunna inrättas före verkställandet av den översyn av yrkesskolväsendet i dess helhet, som ansetts önskvärd. En sådan utbyggnad av den nuvarande verkstadsskoleorganisationen borde emellertid ske med tillbörlig försiktighet och med iakttagande av att näringslivets egna resurser till yrkesutbildning i första hand tillvaratoges. Lokalt betonade verkstadsskolor borde alltjämt finnas vid sidan av den nya organisationen. Angelägenheten av att centrala verkstadsskolor inrättades med tillbörlig varsamhet ville riksdagen liksom departementschefen starkt understryka. Vad anginge antalet dylika skolor delade riksdagen departementschefens i anslutning till verkstadsskoleutredningens förslag angivna uppfattning, att man tills vidare borde räkna med att högst en central verkstadsskola inrättades inom varje landstingsområde.

Kungl. Maj:t har den 30 augusti 1941 utfärdat kungörelse angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor (nr 716). Enligt kungörelsen må statsbidrag till ifrågavarande skolor utgå i huvudsak sålunda:

Statsbidrag till engångskostnader för undervisningen. Statsbidrag till anskaffning av undervisningslokaler samt lokaler för administration m. m. utgår med belopp, motsvarande hälften av de kostnader för lokalernas uppförande eller förvärvande, som befinnas skäliga. Huruvida och i vilken omfattning statsbidrag må utgå såsom ersättning för sådana kostnader för anskaffning av ovannämnda lokaler, som bestritts före skolas erkännande som central verkstadsskola, ankommer på Kungl. Maj:t att, efter riksdagens hörande, i varje särskilt fall pröva och avgöra.

Statsbidrag till anskaffning av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt), som provas erforderlig, utgår med nio tiondelar av de styrkta kostnaderna.

Till anskaffning av inventarier och inredning för undervisningslokaler utgår statsbidrag med belopp, som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma i samband med beslut om statsbidrag till anskaffning av dylika lokaler, dock högst med hälften av de styrkta kostnaderna för de inventarier och den inredning, för vilka bidraget beräknats.

Statsbidrag till årliga kostnader för undervisningen. Statsbidrag till avlöning åt rektor och övriga lärare utgår med belopp, motsvarande hela avlöningskostnaden, dock beträffande avlöning åt rektor och grundlöner åt övriga lärare icke efter högre beräknad lönekostnad än som finnes angiven i kungörelsen. Vidare utgår statsbidrag till ålderstillägg åt lärare endast i den mån läraren enligt särskild reglering, fastställd på sätt i gällande reglemente för statens pensionsanstalt är föreskrivet, är berättigad uppbära sådant tillägg, samt för ettvarde av tre ålderstillägg med högst åtta procent av den läraren tillkommande grundlön, å vilken statsbidrag må beräknas, dock årligen högst 400 kronor för varje ålderstillägg.

Statsbidrag till förhyrande av undervisningslokaler samt lokaler för administration m. m. utgår med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer.

Statsbidrag till nyanskaffning (komplettering) av maskiner utgår med nio tiondelar av kostnaderna för den på grund av förslitning eller eljest nödvändiga anskaffningen.

Till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m. utgår statsbidrag med belopp, beräknat efter 70 kronor för elev och år, dock att bidraget sammanlagt ej må uppgå till högre belopp än som svarar mot huvudmannens verkliga kostnader för ändamålet under den tid bidraget avser.

Statsbidrag till bestridande av kostnader för sjukvård åt eleverna utgår med 10 kronor för elev och år. Till gäldande av avgifter för obligatorisk olycksfallsförsäkring för eleverna utgår statsbidrag med belopp, motsvarande hela kostnaden härför.

Till gäldande av övriga årliga kostnader för driften (administration m. m.) utgår statsbidrag med belopp, beräknat efter 100 kronor för elev och år, dock att statsbidraget sammanlagt ej må uppgå till högre belopp än som svarar mot huvudmannens verkliga kostnader för ändamålet under den tid bidraget avser.

Statsbidrag till kostnader för anordnande av elevinternat. Statsbidrag till anskaffning av lokaler för elevinternat samt av inventarier och inredning av sådana internat utgår efter samma

grunder som till kostnaderna för anskaffning av undervisningslokaler samt inventarier och inredning av sådana lokaler. Huruvida och i vilken omfattning statsbidrag må utgå såsom ersättning för sådana kostnader för anskaffning av lokaler för elevinternat, som bestritts före skolas erkännande som central verkstadsskola, ankommer det på Kungl. Maj:t att, efter riksdagens hörande, i varje särskilt fall pröva och avgöra.

Till grund för beräkning av statsbidrag, som utgår med visst belopp för elev och år, skall läggas det elevantal, som vid tiden för bidragets bestämmande kan beräknas komma att i genomsnitt under den tid bidraget avser bevista undervisningen i verkstadsskolan.

Befinnes vid prövning av förslag om erkännande av central verkstadsskola, att företaget är av större omfattning än som påkallas med hänsyn till sådan skolas ändamål, må statsbidrag till skolan, utan hinder av vad ovan sagts, utgå efter de jämkade grunder, som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma. Dylik jämkning skall äga rum, därest central verkstadsskola upprättas av landsting i förening med stad, som icke deltagar i landsting.

Stadga för centrala verkstadsskolor har av Kungl. Maj:t utfärdats den 10 oktober 1941 (nr 835).

För innevarande budgetår har något anslag till centrala verkstadsskolor icke varit uppfört å riksstaten, enär upprättande av dylika skolor antingen genom omorganisation av vissa arbetslöshetsskolor eller genom anordnande av helt nya verkstadsskolor kunnat påräknas tidigast från och med den 1 juli 1942.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att för budgetåret 1942/43 måtte till statsbidrag åt centrala verkstadsskolor anvisas ett anslag å 5,440,000 kronor, varav 4,810,000 kronor till engångskostnader för undervisningen och 630,000 kronor till årliga kostnader för densamma. Av framställningen inhämtas bland annat:

Ansökningar om omorganisation till centrala verkstadsskolor av nuvarande verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom hade inkommit från Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens läns landsting samt Karlskrona stad. Ansökningar om erkännande av nyinrättade verkstadsskolor såsom centrala verkstadsskolor och om statsbidrag till dessa hade inkommit från Stockholms, Kronobergs, Skaraborgs och Västerbottens läns landsting. De inkomna ansökningarna vore i regel icke så fullständiga, att överstyrelsen i förevarande sammanhang kunde avgiva definitivt förslag angående de statsbidrag, som borde utgå till de olika blivande centrala verkstadsskolorna för budgetåret 1942/43, men ansökningarna syntes dock i nu föreliggande skick kunna läggas till grund för bedömandet av storleken av det anslagsbehov, som skulle tillgodoses i riksstaten. Överstyrelsen har räknat med att samtliga de skolor, beträffande vilka framställningar ingivits, skola erkännas såsom centrala verkstadsskolor.

Statskontoret har i anslutning till ovannämnda av riksdagen i skrivelsen 1941: 197 gjorda uttalanden ansett sig icke kunna tillstyrka inrättandet redan från och med nästa budgetår av det stora antal centrala verkstadsskolor, varmed överstyrelsen räknat. Statskontoret hade för sin del — i likhet med verkstadsskoleutredningen — utgått från att i första hand

till sådana skolor borde, i den mån förutsättningar härför förelåge, ombildas nuvarande arbetslöshetsskolor. Självfallet syntes emellertid härvid böra beaktas, att allenast *en* central verkstadsskola komme till stånd inom varje landstingsområde.

I anledning av att verkstadsskoleutredningen i sitt betänkande uttalat, att statsbidrag icke borde utgå för sådana kostnader för anskaffning av undervisningslokaler samt lokaler för elevinternat, administration m. m., som bestritts före skolas erkännande som central verkstadsskola, hade chefen för ecklesiastikdepartementet till det vid förutnämnda proposition 1941:71 fogade statsrådsprotokollet yttrat, att de sakkunnigas förslag i huvudsak syntes grunda sig på det övervägandet, att staten genom statsbidrag till engångskostnader avsåge att befrämja en *utökning* av yrkesutbildningsmöjligheterna, och att staten ur denna synpunkt icke hade anledning att i samma grad understödja åtgärder, som redan vidtagits. Departementschefen hade i princip biträtt denna uppfattning men tillika uttalat, att det måhända kunde leda till alltför hårda konsekvenser, därest principen tillämpades helt utan undantag. I vissa fall kunde måhända statsbidrag befinnas skäligt. Prövningen av vidtagna åtgärders ändamålsenlighet borde emellertid ske med återhållsamhet.

Såsom torde framgå av berörda departementschefsuttalande, vilket icke föranledde erinran från riksdagens sida, måste bestämmelsen tillämpas synnerligen restriktivt. Överstyrelsen hade ansett rimligt, att statsbidrag till havda kostnader för anskaffande av lokaler, i den mån dessa befunnes lämpliga att användas för central verkstadsskola, utginge i sådana fall, då lokalanskaffningen skett i omedelbart syfte att bereda utrymme åt de nuvarande arbetslöshetsskolorna. De av överstyrelsen sålunda uppställda förutsättningarna för statsbidrag syntes statskontoret icke tillräckliga. Såsom ett oeftergivligt villkor borde nämligen enligt statskontorets mening gälla, att lokalerna icke blott vore lämpliga för sitt ändamål utan så beskaffade, att de icke inom överskådlig framtid behövde ersättas med nya. Statsbidrag torde således huvudsakligen böra utgå för lokaler, som vore relativt nyuppförda eller nyligen underkastats genomgripande ombyggnad och modernisering. Vidare syntes ersättning böra lämnas allenast för kostnader av större storleksordning.

Vad härefter anginge de av överstyrelsen framlagda beräkningarna över anslagsbehovet finge först understrykas den osäkerhet, som vidlåde desamma, särskilt i fråga om nybyggnadskostnaderna. I detta avseende måste statskontoret i nuvarande läge med skärpa hävda nödvändigheten av att nybyggnader igångsattes allenast, där detta vore alldeles ofrånkomligt. I största möjliga utsträckning borde således befintliga lokaler komma till användning, och nybyggnad ske blott successivt. Någon klar uppfattning om det oundgängliga nybyggnadsbehovet hade icke kunnat erhållas av föreliggande handlingar.

En annan omständighet, som icke borde förbises vid anslagsberäkningen, vore den ordning, i vilken statsbidragen skulle utbetalas. Med hänsyn till de granskningar och beslut, vilka skulle föregå påbörjandet av ett byggnadsföretag, torde man sålunda kunna räkna med att högst mellan hälften och tre fjärdedelar av statsbidraget torde kunna utbetalas under budgetåret 1942/43.

Under beaktande av berörda synpunkter hade statskontoret ansett sig kunna approximativt uppskatta medelsbehovet för engångskostnader under

nästa budgetår till 1,135,000 kronor. I fråga om de årliga kostnaderna för undervisningen syntes de av överstyrelsen gjorda beräkningarna kunna i huvudsak godtagas. I statsbidrag under kommande budgetår torde dock, då en eftersläpning i rekvisitioner på statsbidrag kunde förutses, knappast komma att erfordras mera än 10/12 av det beräknade medelsbeloppet eller i runt tal 400,000 kronor. Statskontoret ifrågasatte slutligen, om icke lämpligen två särskilda förslagsanslag borde uppföras för understöd åt centrala verkstadsskolor, ett avseende engångskostnader och ett de årliga kostnaderna.

Slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund har anhållit, att dyrtidskompensation måtte utgå till lärare vid centrala verkstadsskolor efter samma grunder, som gälla för statens befattningshavare eller ock, vilket enligt riksförbundet vore att föredraga, att statsbidraget till avlöning åt nämnda lärare måtte utgå efter 16 lönegraden i civila avlöningsreglementet.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt riksförbundets ovanberörda framställning om dyrtidskompensation åt ifrågavarande lärare. Däremot har överstyrelsen ställt sig avvisande till det alternativt framställda förslaget om utgående av statsbidrag till nämnda lärares avlöning enligt 16 lönegraden i civila avlöningsreglementet, enär statsbidragen till avlöning åt rektor och övriga lärare vid ifrågavarande skolor fastställts i förutnämnda kungörelse 1941: 716 och en ändring av de i kungörelsen fastställda grundbeloppen enligt överstyrelsens mening icke borde företagas redan nu vid skolornas start.

Med avseende på frågan om dyrtidskompensation med utgångspunkt från de i nyssnämnda kungörelse fastställda bidragsbeloppen syntes det överstyrelsen skäligt, att sådan kompensation bereddades de blivande befattningshavarna redan från början av skolornas verksamhet. Med avseende på storleken av dyrtidskompensationen syntes det även överstyrelsen skäligt, att densamma bestämdes till belopp, motsvarande summan av det rörliga tillägg och kristillägg, som skulle utgå till tjänstemän, å vilka civila avlöningsreglementet vore tillämpligt.

Såsom preliminär grund för beräkning av anslagsbehovet för dyrtidskompensationen för budgetåret 1942/43 hade överstyrelsen ansett sig böra taga procenttalet 27. De av överstyrelsen ovan beräknade årskostnaderna för avlöning åt rektor och övriga lärare borde således preliminärt uppräknas med 27 procent eller med i runt tal 120,000 kronor, vilket belopp borde uppföras som ett särskilt förslagsanslag.

Statskontoret, som velat fästa uppmärksamheten vid att lärarna vid de centrala verkstadsskolorna icke garanterats löneförmåner, motsvarande de för 16 lönegraden gällande, har ansett sig icke kunna tillstyrka dyrtidskompensation åt ifrågavarande lärare i större utsträckning än för lärarna vid arbetslöshetsskolorna (jämför sid. 11). Ämbetsverket utginge således ifrån att i huvudsak samma bestämmelser rörande lönetillägget skulle gälla vid båda skolformerna.

Vad anginge det statsbidrag, som borde lämnas för täckande av kostnaderna för tillägget, ifrågasatte statskontoret, om icke detsamma av prak-

tiska skäl borde utgå med viss procent å summan av de statsbidrag till lönekostnader, som enligt § 5 i förutnämnda kungörelse 1941:716 tillkomme vederbörande skola. I fråga om procentsatsens storlek borde uppmärksammas, att i de statsbidragsbelopp, som omförmäldes i paragrafens mom. 3, inräknats ersättning jämväl för en del timplärartimmar. Då dyrtidskompensation icke torde böra medgivas med mindre undervisningsskyldigheten vid en eller flera läroanstalter uppgått till sammanlagt minst 20 veckotimmar, syntes härav följa, att, därest bidraget till lönetillägg beräknades på grundval av de i kungörelsen angivna beloppen, förenämnda procentsats för dyrtidskompensationen — 14 procent — borde undergå jämkning nedåt, förslagsvis till 13 procent. Sålunda utgående statsbidrag torde — under iakttagande i huvudsak av vad som beträffande motsvarande tillägg gällde i fråga om timplärare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet — böra fördelas av vederbörande skola.

Kostnaderna för ett lönetillägg av föreslagen storlek torde för de centrala verkstadsskolorna kunna uppskattas till i runt tal 50,000 kronor.

Frågan om vilka verkstadsskolor som nu böra erkännas såsom centrala verkstadsskolor, torde icke böra slutligt prövas i detta sammanhang. Vid anslagsberäkningen utgår jag emellertid ifrån att, såsom statskontoret tillstyrkt, i första hand de nuvarande arbetslöshetsskolorna, i den mån förutläggningar härför i de enskilda fallen föreligga, ombildas till centrala verkstadsskolor. Huruvida den nuvarande skolan i Sundsvall tills vidare bör bibehållas såsom verkstadsskola för arbetslös ungdom eller ombildas till central verkstadsskola, torde få bli föremål för fortsatt övervägande. Jag anser mig vidare ur anslagssynpunkt böra räkna med att verkstadsskolorna i Vännäs och Tidaholm — vilka inrättats i syfte att bli erkända såsom centrala verkstadsskolor — komma att erkännas såsom sådana.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang beräknat anslag även för ersättning för vissa engångskostnader för anskaffning av undervisningslokaler m. m., som huvudmännen för de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom bestritt, innan frågan om skolornas erkännande såsom centrala verkstadsskolor avgjorts. Jag erinrar om, att enligt gällande statsbidragskungörelse frågan, huruvida och i vilken omfattning statsbidrag må utgå till dessa kostnader, för varje särskilt fall skall underställas riksdagen. Jag har emellertid icke funnit den i förevarande avseende nu förebragta utredningen vara sådan, att den i befintligt skick kan läggas till grund för ett förslag i ämnet till riksdagen. Dessförinnan torde dessa ersättningsfrågor böra underkastas en närmare granskning av någon särskilt sakkunnig person, därvid de synpunkter torde böra beaktas, som beträffande dem framhållits i propositionen 1941:71 ävensom av statskontoret i dess yttrande i förevarande ärende. Jag avser att senare anmäla detta spörsmål för Kungl. Maj:t. Kostnaderna för en dylik utredning torde få bestridas från samma anslag som de ifrågavarande ersättningarna.

Med hänsyn till det sålunda anförda beräknar jag icke i detta sammanhang medel till ersättning för redan havda engångskostnader. På grund

härav och i övrigt på i huvudsak de skäl, statskontoret anfört, anser jag, att det av skolöverstyrelsen beräknade medelsbehovet för budgetåret 1942/43 till statsbidrag till engångskostnader bör kunna avsevärt begränsas. Jag finner mig — utan att ingå i någon närmare prövning av behoven och andra på frågan inverkan omständigheter — böra för ändamålet beräkna förslagsvis 1,000,000 kronor, vilket belopp, såsom statskontoret förordat, torde böra uppföras såsom ett särskilt förslagsanslag. Anslaget torde böra benämnas »Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m.».

I detta sammanhang vill jag ytterligare framhålla, att jag förutsätter, att vid verkstadsskola, som avses att bli erkänd såsom central verkstadsskola, nybyggnader, för vilka statsbidrag enligt kungörelsen 1941: 716 kan komma i fråga, icke härefter påbörjas, innan frågorna om skolans erkännande och om byggnadsföretaget prövats i den ordning, kungörelsen föreskriver.

Beträffande spörsmålet om anslag till årliga kostnader för undervisningen vid de centrala verkstadsskolorna torde följande få anföras.

Avlöning åt rektor och övriga lärare har i den ovannämnda statsbidragskungörelsen fastställts skola utgå med i kungörelsen angivna belopp. Med hänsyn till levnadskostnadernas stegring böra emellertid de till ifrågakommande rektorer och lärare utgående lönerna ökas med skäligt belopp. Denna ökning torde böra beräknas efter 14 procent med lämplig avrundning uppåt å de i kungörelsen angivna lönekostnaderna för rektorer och lärare. Erforderliga bestämmelser i ämnet torde Kungl. Maj:t äga utfärda.

I anslutning till vad ovan och av statskontoret anförts beräknar jag anslagsbehovet till årliga kostnader för undervisningen vid de centrala verkstadsskolorna för budgetåret 1942/43 till förslagsvis 450,000 kronor.

Belastningen å ovannämnda två anslag kommer emellertid att bli beroende av många faktorer, som nu icke kunna överblickas. Jag förutser sålunda möjligheten såväl av att anslagen icke bli helt tagna i anspråk som av att de kunna komma att behöva väsentligt överskridas.

I enlighet med förslag av skolöverstyrelsen torde jämväl de centrala verkstadsskolorna böra stå under inspektion av inspektören för verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom.

2. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Belastningen på de för detta ändamål under nedannämnda budgetår anvisade anslagen utgör enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning:

	Anslag kronor	Nettoutgift kronor
1937/38	700,000	1,089,741
1938/39	1,250,000	1,163,887
1939/40	1,025,000	1,235,379
1940/41	1,050,000	1,036,645

För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett anslag av 1,040,000 kronor.

Ur anslaget utgå för närvarande bidrag till verkstadsskolor i Byske (Västerbottens län), Tönshammar (Gävleborgs län), Karlskrona (Blekinge län), Lysekil, Mölnadal och Uddevalla (Göteborgs och Bohus län), Strömbacka (Norrbottens län), Gimo (Stockholms och Uppsala län), Älvåsen (Värmlands län) samt Sundsvall och Sandö (Västernorrlands län). Ur anslaget bestridas därjämte vissa utgifter för inspektion av ifrågavarande skolor.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte uppföras med ett till 450,000 kronor minskat belopp. Av framställningen inhämtas bland annat:

I sin i det föregående omförmälda framställning om anslag till centrala verkstadsskolor för budgetåret 1942/43 hade överstyrelsen beräknat att följande verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom skulle vid ingången av nämnda budgetår omorganiseras till centrala verkstadsskolor, nämligen verkstadsskolorna i Tönshammar, Karlskrona, Strömbacka, Älvåsen, Sandö och Sundsvall. Skulle den avsedda omorganisationen bli genomförd å beräknad tid, och statsbidrag sålunda utgå till nu nämnda skolor från annat riksstatsanslag än hittills, inträdde en minskning i det anslagsbehov, som borde beräknas för verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Från kommunalfullmäktige i Byske, stadsfullmäktige i Lysekil, Mölnadal och Uddevalla samt landstingen i Göteborgs och Bohus län samt Uppsala län hade inkommit framställningar, som i huvudsak syftade till att verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom åtminstone under budgetåret 1942/43 bibehölles vid nu rådande anordning i fråga om statsunderstöd, i vissa fall med planer på snar omorganisation därefter och i andra fall med önskan om bibehållande av nu rådande anordning även för de närmast kommande åren. Utan att nu intaga någon bestämd ståndpunkt beträffande frågan om dessa skolors framtida ställning ansågo sig överstyrelsen böra förorda, att de i understödsavseende under budgetåret 1942/43 bibehölles vid nuvarande anordning.

Riksdagen hade i sin förutnämnda skrivelse 1941:197 (sid. 7) ifrågasatt, att för de verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, som icke organiserades till centrala verkstadsskolor, de för centrala verkstadsskolor angivna statsbidragsgrunderna borde tillämpas. De mindre jämkningar, som härav kunde föranledas beträffande skolornas här ifrågavarande understöd, torde böra komma under omprövning i samband med Kungl. Maj:ts prövning av skolornas understödsansökningar för budgetåret 1942/43. I nu förevarande sammanhang syntes dessa jämkningar ej vara av den betydelse, att de kunde påverka det preliminära bedömandet av anslagsbehovet.

Statskontoret hade icke annat att erinra mot skolöverstyrelsens föreliggande förslag än att statskontoret icke ansåge skolan i Sundsvall böra omorganiseras till central verkstadsskola utan funne densamma tillsvidare böra bibehållas som verkstadsskola för viss arbetslös ungdom. Med hänsyn härtill borde det av överstyrelsen beräknade anslaget, 450,000, ökas med i runt tal 100,000 kronor.

Slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund har anhållit, att lärarna vid verkstadsskolorna för arbetslös ungdom måtte tillerkännas dyrtidstillägg eller rörliga tillägg efter enahanda bestämmelser, som gälla för likställda befattningshavare i statens tjänst.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt, att statsunderstöd för avlöning åt rektor och övriga lärare vid de av ifrågavarande skolor, som icke organiserades som centrala verkstadsskolor, måtte från och med nästa budgetår utgå med belopp, beräknade såsom för central verkstadsskola och med beräknande av samma löneförbättring, som kunde komma att för dessa bli bestämd. På grund härav har överstyrelsen ansett det av överstyrelsen ovan beräknade anslaget till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom böra höjas med i runt tal 68,000 kronor.

Statskontoret har erinrat om att lärarpersonalen vid verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom från och med budgetåret 1940/41 kommit i åtnjutande av kompensation för ökade levnadskostnader i samma utsträckning som vissa arvodestagare i statens tjänst. En ny höjning av arvoden för sådana befattningshavare hade ställts i utsikt i 1942 års statsverksproposition under »Utgifter å driftbudgeten: För flera huvudtitlar gemensamma frågor» (sid. 18). Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet hade nämligen chefen för finansdepartementet uttalat, att det med hänsyn till den fortsatta levnadskostnadsstegringen funnits nödvändigt föreslå en ytterligare uppräknig av vissa arvoden. Den översyn av arvodsbeloppen, som i detta syfte företagits vid budgetbehandlingen, hade, anförde departementschefen, väsentligen skett efter tidigare tillämpade principer. Arvodshöjningen hade i allmänhet beräknats efter 5 procent med lämplig avrundning uppåt.

Under nu angivna omständigheter torde kunna förutsättas, att en dyrtidskompensation, motsvarande sammanlagt omkring 14 procent, komme att utgå till lärarna vid verkstadsskolorna för arbetslösa från och med ingången av nästföljande budgetår. Ytterligare löneförhöjningar för dessa befattningshavare ansåge sig statskontoret icke för närvarande kunna tillstyrka.

På grund av vad ovan anförts har statskontoret ansett att — utöver tidigare för ifrågavarande skolor beräknade anslagsmedel — ett belopp av ytterligare omkring 13,000 kronor erfordrades.

Departementschefen.

Såsom av det föregående framgår räknar jag med att flera av de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom från och med budgetåret 1942/43 skola ombildas till centrala verkstadsskolor. En avsevärd nedsättning av förevarande anslag torde därför kunna göras.

I detta sammanhang torde beaktas, att med hänsyn till levnadskostnadernas stegring en reglering uppåt genom ökade bidrag av statsmedel av lönerna till rektorer och lärare vid ifrågavarande verkstadsskolor vidtagits från och med budgetåret 1940/41. Löneökningen har uppgått till omkring 9 procent av tidigare utgående belopp. I anslutning till vad som i motsvarande avseende föreslagits för rektorer och lärare vid centrala verkstadsskolor beräknar jag en arvodesreglering för nu ifrågavarande befattningshavare efter en från 9 till omkring 14 procent höjd beräkningsgrund.

Anslagsbehovet för understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom torde kunna för budgetåret 1942/43 beräknas till förslagsvis 550,000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela bestämmelser om anslaget disposition. Ur anslaget bör utgå medel till bestridande av kostnaderna för inspektion av ifrågavarande skolor.

3. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor.

Jämlikt beslut av riksdagen (skrivelse 1941: 197) skola stipendier åt elever vid blivande centrala verkstadsskolor tills vidare utgå enligt samma grunder som vid övriga statsunderstödda kommunala samt enskilda anstalter för yrkesundervisning. I förutnämnda kungörelse 1941: 716 ha bestämmelser meddelats angående statsbidrag till här ifrågavarande elevstipendier.

Enligt gällande grunder utgå stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning efter tre behovsgrader, varvid till högsta (tredje) behovsgraden endast bör räknas elev, som i synnerlig grad är i behov av stipendium. Skolöverstyrelsen har att meddela beslut rörande det stipendiebelopp, som skall tillkomma varje anstalt. Stipendiebeloppet i tredje behovsgraden utgör för närvarande högst 45 kronor, i andra högst 25 kronor och i tredje högst 15 kronor, allt för månad räknat. Alltsedan budgetåret 1940/41 gäller, att skolöverstyrelsen vid prövning av ansökningar om stipendieanslag skall iakttaga skärpt behovsprövning. Beträffande innebörden härav torde få hänvisas till 1940 års åttonde huvudtitel, sid. 232 f. Vid verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom ha stipendier jämlikt riksdagens bemyndigande kunnat tilldelas elever med högre belopp än som eljest varit möjligt enligt gällande författningar. Stipendierna ha sålunda utgått med ett upp till 60 kronor för elev och månad förhöjt belopp.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att till stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor måtte för nästa budgetår uppföras ett anslag å 450,000 kronor.

De allra flesta av de elever, som vid omorganiserandet av nuvarande verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom komme att bli elever vid centrala verkstadsskolor, åtnjote för närvarande högsta nu för dem medgivna stipendium, 60 kronor för elev och månad. Dessa vore i regel i det ekonomiska läge, att de även med tillämpning av den skärpta behovsprövningen måste

tilldelas högsta behovsgradens högsta belopp, 45 kronor för elev och månad. Överstyrelsen ansåge sig vidare böra räkna med att även de nytillkommande eleverna, åtminstone under det närmaste året, komme att i sina stipendieansökningar kunna påvisa sådana ekonomiska förhållanden, att de borde tilldelas stipendier efter nyssnämnda beräkning. Vid bedömandet av anslagsbehovet för elevstipendier under budgetåret 1942/43 ansåge sig överstyrelsen därför böra utgå från en stipendieberäkning efter 45 kronor för elev och månad, gällande i det närmaste hela det påräknade elevantalet.

Statskontoret har i anslutning till sitt i det föregående omförmälda förslag rörande understöd till centrala verkstadsskolor ansett, att till stipendier åt elever vid ifrågavarande skolor borde beräknas ett belopp av 275,000 à 300,000 kronor.

Departementschefen.

Jag anser mig böra för budgetåret 1942/43 för ifrågavarande ändamål beräkna ett anslag av förslagsvis 450,000 kronor, vilket belopp med 150,000 kronor understiger det i åttonde huvudtiteln beräknade. Den skärpta behovsprövning, som för närvarande tillämpas vid prövning av ansökningar om anslag till stipendier vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, bör iakttagas jämväl vid fördelningen av stipendiemedlen till centrala verkstadsskolor. Jag erinrar emellertid om att jag i propositionen 1941: 71 (sid. 81) uttalade, att därest läget på arbetsmarknaden skulle bli sådant, att vid stipendiefrågans bedömande arbetslöshetssynpunkter ansåges böra tillmätas avgörande betydelse, spörsmålet om stipendiebeloppens avvägning vid de centrala verkstadsskolorna borde upptagas till särskild omprövning.

4. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Belastningen på detta anslag har enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för nedannämnda budgetår utgjort:

	Anslag kronor	Nettoutgift kronor
1937/38	270,000	540,685
1938/39	700,000	751,223
1939/40	800,000	629,670
1940/41	900,000	927,822

För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett anslag av 800,000 kronor.

Såsom i det föregående omnämnts utgå ifrågavarande stipendier icke efter de grunder, som gälla för stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade ele-

ver vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, utan enligt särskilda, för eleverna fördelaktigare grunder. Beslut rörande stipendieanslagen till de olika skolorna meddelas av skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att stipendieanslaget för nästa budgetår måtte nedsättas till 255,000 kronor.

Med hänsyn till den av överstyrelsen föreslagna omorganisationen av vissa verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom till centrala verkstadsskolor beräknades anslaget kunna för budgetåret 1942/43 minskas till 340,000 kronor. På grund av riksdagens uttalande (skrivelse 1941:197, sid. 7) syntes emellertid för de skolor, som icke omorganiserades till centrala verkstadsskolor, böra tillämpas samma understödsgrunder även beträffande elevstipendier, som föreskrivits att gälla för de centrala verkstadsskolorna. Hittillsvarande maximibelopp, 60 kronor för elev och månad, komme härigenom att sänkas till 45 kronor för elev och månad. Då det visat sig vara endast i ett ringa antal fall, som lägre stipendium än maximibeloppet kunnat vid hithörande skolor beräknas, så följde härav, att ovanberörda efter oförändrade bidragsgrunder beräknade belopp å 340,000 kronor borde beräknas minskat med en fjärdedel eller till 255,000 kronor.

Statskontoret har föreslagit, att stipendieanslaget för nästa budgetår måtte uppföras med 350,000 kronor. Statskontoret utginge härvid ifrån att avvikelser från de för centrala verkstadsskolor fastställda stipendiegrunderna allenast i undantagsfall skulle medgivas.

Förevarande anslag torde böra för nästa budgetår uppföras med 300,000 kronor. I överensstämmelse med riksdagens uttalande torde här ifrågakvarande stipendier hädanefter i regel böra utgå efter samma grunder, som fastställts för stipendier åt elever vid de centrala verkstadsskolorna. Om så prövas oundgängligt med hänsyn till särskilda förhållanden, såsom förekomsten av en markerad arbetslöshet inom viss skolas rekryteringsområde, torde Kungl. Maj:t emellertid undantagsvis böra få medgiva förhöjning av stipendiebeloppen, dock ej utöver hittillsvarande maximum.

Departement-
schefen.

5. Hemställan.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

- att för budgetåret 1942/43 anvisa
 - dels till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m.* ett förslagsanslag av kronor 1,000,000;
 - dels till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor* ett förslagsanslag av kronor 450,000;

Kungl. Maj:ts proposition Nr 171.

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av kronor 550,000;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av kronor 450,000;

dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av kronor 300,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Malmberg.